

висловлювати якомога більшу кількість варіантів рішення, у тому числі найфантастичніших. **М.ш.** – одна з сучасних форм групових занять у системі вищої, професійної та післядипломної освіти. *Завдання М.ш.* – пошук або вироблення оптимального рішення поставленого завдання. Із загального числа висловлених ідей відбирають найбільш вдалі, які можуть бути використані на практиці. Правильно організований **М.ш.** включає три *обов'язкових етапи*: постановка проблеми; генерація ідей; групування, відбір і оцінка ідей. **М.ш.** також є методом експертного оцінювання.

Чаусова Т.В.

МОНТЕНЬ МІШЕЛЬ ЕКЕМ (1533–1592 рр.) – французький філософ і письменник епохи Відродження, автор книги «Досліди» (1580 р.).

Автор збірки есе «Досліди». Основний зміст «Дослідів» можна позначити як скептицизм: щось середнє між скептицизмом життєвим і філософським, та релятивізм – усі істини не більше як відносні. Вважав, що в основу творчості для освіти дорослих покладено концепцію моралі. Основна думка цього переконання – метою життя людини має стати прагнення до щастя. Людина існує для того, щоб бути щасливою, а не для того, щоб створювати собі моральні ідеали і намагатися до них наблизитися, слідувати їм. Моральні обов'язок і чесноти цінуються настільки, наскільки вони не суперечать цій меті. Будь-яке насильство людини над власною егоїстичною природою в ім'я абстрактної ідеї морального обов'язку є безплідним.

М. М. Екем підкреслював, що природним і необхідним засобом досягнення людського щастя є егоїзм: якщо люди-

на буде приймати інтереси інших так само близько до серця, як власні, тоді прощавай щастя і душевний спокій! Егоїзм є основним розумним мотивом людських дій. «Я живу з дня на день і, кажучи по совісті, живу тільки для самого себе». Згодом Церква засудить цей підхід до моралі і релігії.

Найдьонов О.Г.

МОРАЛЬ (лат. *moralis* – те, що стосується уподобань, народний звичай) – система принципів, законів, оцінок, правил поведінки та діяльності, специфічна сфера культури, в якій концентруються та узагальнюються високі ідеали і суворі норми, що регулюють стосунки між людьми, поведінку і свідомість людини в різних сферах суспільного життя. **М.** виконує пізнавальну, виховну, регулятивну, ціннісно-орієнтаційну, мотиваційну функції. Норми і принципи моралі, її ідеали і почуття визначають життєву позицію особистості, спільноти. **М.** регулює поведінку людини у всіх сферах її суспільного життя – в сім'ї, побуті, науці, політиці, громадських місцях, хоча і відіграє в них неоднакову роль. Філософську науку, предметом вивчення якої є **М.**, називають *етикою*, що з'ясовує місце і роль **М.** в системі інших компонентів культури (таких як наука, право, релігія, мистецтво та ін.), аналізує її природу і внутрішню структуру, вивчає походження та історичний розвиток моралі, обґрунтовує різні її системи.

Шкіренко О.В.

МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – особистісна якість, яка полягає в усвідомленні моральної потреби виконання особистісних і соціальних норм; здатність індивіда адекватно сприйма-

УДК 37.013.83(031)
ББК 74.3я20
О-72

Упорядники:

Н. Г. Протасова,
Ю. О. Молчанова,
Т. В. Куренна.

Редакційна рада:

В. Г. Кремень, доктор філософських наук, професор, дійсний член НАН та НАПН України, (голова),

Ю. В. Ковбасюк, доктор наук з державного управління, професор (співголова),
Н. Г. Протасова, доктор педагогічних наук, професор (відповідальний секретар, координатор проекту),

В. І. Луговий, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України,

Л. Б. Лук'янова, доктор педагогічних наук, професор,

Н. Г. Нічкало, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України,

В. В. Олійник, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України,

Ж. В. Таланова, доктор педагогічних наук, доцент,

Ю. О. Молчанова, кандидат наук з державного управління, доцент,

Т. В. Куренна, кандидат психологічних наук.

Рецензенти:

Н. С. Побірюшко, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,

В. Д. Бакуменко, доктор наук з державного управління, професор, проректор з наукової роботи Академії муніципального управління.

Освіта дорослих : енциклопедичний словник / за ред. В. Г. Кременя, О-72 Ю. В. Ковбасюка ; [упоряд.: Н. Г. Протасова, Ю. О. Молчанова, Т. В. Куренна; ред. рада: В. Г. Кремень, Ю. В. Ковбасюк, Н. Г. Протасова та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]. — К. : Основа, 2014. — 496 с.

ISBN 978-966-699-786-2

В енциклопедичному словнику на системних засадах розкривається поняттєво-термінологічний апарат теорії та практики освіти дорослих як цілісне методологічне знання про її сутність, становлення і розвиток.

Для науковців, викладачів, магістрантів, аспірантів, докторантів, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та всіх, хто цікавиться теоретичними проблемами освіти дорослих.

УДК 37.013.83(031)
ББК 74.3я20

© Національна академія педагогічних наук України, 2014

© Національна академія державного управління при Президентові України, 2014

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2014

© Інститут вищої освіти НАПН України, 2014

© Державний навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2014

© Кремень В. Г., 2014

© Ковбасюк Ю. В., 2014

ISBN 978-966-699-786-2

Національна академія педагогічних наук України

Національна академія державного управління
при Президентові України

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Інститут вищої освіти НАПН України

Державний навчальний заклад
«Університет менеджменту освіти» НАПН України

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ СЛОВНИК

За редакцією В. Г. Кременя, Ю. В. Ковбасюка

Київ
«Основа»
2014

ХНТУ
Навчальна лабораторія
кафедри державного управління і
місцевого самоврядування